

Рішення Європейського суду з прав людини (ЄСПЛ)
«MONICA MACOVEI v. Romania» від 28 липня 2020 року
(Заява № 53028/14)

Текст неофіційного перекладу рішення ЄСПЛ:

Обставини справи

Заявниця у справі – М. Л. М. – є громадянкою Румунії, яка народилася у 1959 році та проживає в м. Бухаресті (Румунія).

7 вересня 2009 року дві газети опублікували коментарі заявниці, яка раніше займала посаду міністра юстиції та була членом Європарламенту, щодо двох інших політиків.

Влітку під час виступу на зборах Демократичної ліберальної партії, до якої належала заявниця, остання заявила, що двоє політиків – соціал-демократів, член Палати депутатів і член Сенату, V. P. і D. Ș. відповідно, займалися адвокатською професійною діяльністю та підписували договори на суми мільйонів євро з державними компаніями зі своїх виборчих округів, які вона назвала «звичайним актом» корупції, учиненим під політичним впливом.

В одній зі статей заявниця також прокоментувала, що одночасне зайняття адвокатською діяльністю є несумісним із членством у парламенті, а отже, має бути ухвалений закон щодо цього.

У жовтні того ж року D. Ș. звернувся до суду цивільної юрисдикції із позовом, стверджуючи, що зауваження заявниці дискредитували його в очах суспільства, а також його професійних та політичних партнерів.

У жовтні 2010 року суд першої інстанції відмовив у задоволенні його позовних вимог, встановивши, що заявниця реалізовувала своє право на свободу вираження поглядів. За результатами апеляційного перегляду апеляційний суд задовольнив дифамаційний позов та зобов'язав заявницю відшкодувати заподіяну шкоду шляхом сплати компенсації у розмірі близько 2300 євро та опублікувати за власний рахунок рішення суду у національних газетах. У листопаді 2013 року Вищий суд касації та правосуддя відхилив касаційні скарги обох сторін дифамаційного провадження.

Суд касаційної інстанції, серед іншого, встановив, що заявниця висловила неправдиву інформацію, коли вона звинуватила D. Ș. у вчиненні корупційних діянь, а саме порушення вимог щодо несумісності членства у парламенті з діяльністю адвоката; дії заявниці заподіяли шкоду його репутації; заявниця вийшла за межі допустимої критики, навіть якщо політикам доводиться

сприймати більш високий її рівень; і він не вважав, що відшкодування шкоди, присуджене заявниці, буде утримувати її від подібних діянь, хоча публікація рішень судів мала б виконати цю функцію.

Оцінка Суду

Суд визнав, що рішення проти заявниці становило втручання у її права за статтею 10 Конвенції (свобода вираження поглядів), і надалі розглянув, чи було воно «необхідним у демократичному суспільстві», що є однією з причин такого втручання відповідно до Конвенції.

Повторюючи свою прецедентну практику, Суд, зокрема, зазначив, що висловлені твердження можна класифікувати як оціночні судження, які не піддаються доказуванню, і як фактичні твердження. Оскільки коментарі заявника були зосереджені на поведінці члена Сенату як політика, а не на його особистому житті, Суд встановив, що органи державної влади мали обмежену свободу розсуду («вузькі межі дозволеного втручання або обмеження прав особи державою») коли оцінювали необхідність такого втручання.

ЄСПЛ підкреслив, що національні суди дійшли різних висновків: суд першої інстанції визнав, що коментарі заявниці – це інсинуації, тоді як апеляційні суди вважали її коментарі неправдивими твердженнями, що член Сенату вчинив корупційні діяння, поєднуючи свою професійну діяльність адвоката із членством у парламенті.

Однак Суд, посилаючись на обмежене обґрунтування апеляційних судів, визнав, що він не може посилатися на такі висновки. Він встановив, що твердження заявниці були поєднанням оціночних суджень та фактів. Вона використала поведінку двох політиків як приклад «звичайного акта корупційного діяння, учиненого за допомогою політичного впливу», в більш широкому контексті конфлікту інтересів, підтримуючи ідею стосовно прийняття закону, який би запобігав поєднанню професійної діяльності адвоката з членством у парламенті.

Питання полягало в тому, чи існувала достатньо точна та достовірно фактична основа, пропорційна характеру та ступеню заяв і тверджень заявниці.

Щодо цього Суд дійшов висновку, що деякі її заяви, зокрема, нібито підписання членом Сенату або його юристами масштабних контрактів із державними компаніями в його виборчому окрузі, коли він займався адвокатською діяльністю і був членом парламенту, не мали достатньої

фактичної підстави. Дійсно, жодна інформація не може бути підтверджена висловлюваннями заявниці.

Однак її заяви мали колективний характер: стосувалися і V. P., і D. Ş. та продемонстрували акт політичної корупції. Такі заяви не були спрямовані на звинувачення двох політиків у вчиненні реальної корупції. Крім того, за наявною інформацією, V. P. був як членом парламенту, так і входив до числа юристів компанії D. Ş., під час укладення «прибуткових» договорів про надання правової допомоги з державними компаніями у виборчому окрузі V. P.

Суд зауважив, що звинувачення і, зокрема, вжиті висловлювання заявниці, хоча й, можливо, недостатньо сильні, але можуть бути розглянуті як полемічні та дещо перебільшені. Ураховуючи обставини справи, Суд встановив, що заяви не були необґрунтованим особистим нападом на D. Ş. Дійсно, політична образа, яка була однією із небезпек політичної діяльності та елементом вільного обговорення політичних ідей, що були гарантіями демократичного суспільства, часто переходила на особистості.

Розмір компенсації шкоди та зобов'язання сплатити за публікацію остаточного рішення суду також могли стримувально вплинути на реалізацію заявницею свого права на свободу вираження поглядів.

Суд дійшов висновку, підкресливши недоліки в обґрунтуваннях апеляційних судів, про явне неврахування ними можливого наслідку класифікації тверджень заявника як колективних у загальному контексті, в якому вони були зроблені, та «охолоджуючого» ефекту покарання.

Національні суди не дотримали справедливого балансу між інтересами сторін та встановленням «нагальної соціальної потреби» у захисті D. Ş. із правами заявниці.

Висновок

Порушення статті 10 Конвенції (право на свободу вираження поглядів).

Рішення в цій справі ухвалене Палатою 28 липня 2020 року і набуде статусу остаточного відповідно до пункту 2 статті 44 Конвенції.